

IZABELA JANICKA

Piła

Stosunki UE–Chiny w zmieniającej się rzeczywistości międzynarodowej

Wraz z początkiem reformy gospodarczej prowadzonej przez chińskiego przywódcę *Deng Xiaopinga* w 1978 roku nastąpiła polityka otwarcia gospodarczego na świat. Pomimo, że Komunistyczna Partia Chin ustanawiająca w 1949 roku Republikę Ludową dominuje nadal nad państwem, wzrasta autonomia obywateli i ich udział w życiu społecznym kraju. Partia pozostaje instrumentem kreacji instytucji państwowych, polityki gospodarczej i transformacji socjalnej. Ideologia marksistowska została zmodyfikowana w proklamowanym w 1982 roku „Socjalizm w chińskim wymiarze”, uzupełniony w 1992 roku na XIV zjeździe partii o „gospodarkę socjalistyczną”. XVI zjazd w roku 2002 dokonał zmian w tekście konstytucji; do Komunistycznej Partii Chin mogą wstępować przedstawiciele wszystkich grup społecznych, nie tylko „klasy pracującej”. Partia formalnie umożliwiła działalność prywatnym przedsiębiorcom, których zaktywizowała do realizacji własnych celów. Zmiana na najwyższych szczeblach władzy na przełomie 2002/2003 roku unaoczniała nowym przywódcom ogrom problemów związanych z polityką wzrostu: prawie 200 milionowa armia wędrownych robotników, nierówności społeczne, niezadowolenie wobec lokalnych aparatczyków i ogromne koszty zrujnowanego środowiska (prawie 200 miliardów dolarów w roku 2006). Prezydent *Hu Jintao* i premier *Wen Jiabao* prowadzą politykę „harmonijnego społeczeństwa”, opartą na zasadach chińsko-konfucjańskiej historii ducha, gdzie człowiek znajduje się w centrum zainteresowania. Wzrost gospodarczy jest celem nadrzędnym, gdyż zaspokoi on materialne potrzeby ludzi¹.

Chroniąc swój rynek wewnętrzny priorytetem dla Chin pozostawał eksport. Dopiero w latach dziewięćdziesiątych zaczęto stopniowo znosić bariery ograniczające import, a przystąpienie Chin do Światowej Organizacji Handlu WTO w grudniu 2001 roku przypieczętowało ten proces. Pojawienie się Chin jako potężnego partnera handlowego wywołało zamieszanie, a kraj stał się konkurentem dla krajów rozwijających się, w szczególności w dziedzinie tekstyliów. Połączenie taniej siły roboczej, z coraz wyższą technologią daje potencjalną przewagę w wielu sektorach.

Upadek ZSRR był dla Chin poważnym ostrzeżeniem, że państwo komunistyczne, wielonarodowe, o ogromnej powierzchni może podzielić los radzieckiego giganta. Ich strategicznym założeniem w polityce zagranicznej była zmiana dwubiegunowości na wielobiegunowość i stanie się ważnym graczem na scenie międzynarodowej. Chińska

---

¹ F. Hartig, *Harmonie auf Chinesisch*, „Blätter für deutsche und internationale Politik” 2008, Heft 8, s. 95.

Republika Ludowa prowadzi typowo mocarstwową politykę, przeciwdziała amerykańskiej hegemonii i wzmacnia swoją pozycję lidera w Azji.

Unia Europejska nie zajmuje priorytetowego miejsca w chińskiej polityce zagranicznej. Na płaszczyźnie politycznej i militarnej liczą się USA i Rosja, a w gospodarce Japonia. Wspólny rynek wymusza jednak konieczność utrzymywania kontaktów z państwami europejskimi w celu utrzymania dostępu dla produktów chińskich na rynek Unii. Europa stanowi też obiekt obserwacji dla ośrodków decyzyjnych i badawczych, gdyż jej procesy integracyjne mogą być implikowane w całej Azji. Chiny wspierają UE w procesach emancypacyjnych wobec USA, szczególnie w kwestiach stosunków zewnętrznych i samodzielności wojskowej.

Podstawową formą współpracy między Chinami a Unią Europejską jest Międzynarodowy nieformalny dialog Azja–Europa określany skrótem *ASEM* (*Asia-Europe Meeting*). Działalność ASEM została uregulowana w dokumencie Asia-Europe Cooperation Framework (AECF) przyjętym na szczycie londyńskim w 1998 r. Podczas szczytu w Seulu w 2000 r. przyjęto nową wersję dokumentu (AECF 2000) zawierającą nowe ważne zobowiązania w zakresie praw człowieka i rządów prawa na pierwszą dekadę XXI wieku².

W skład ASEM wchodzi 27 państw Unii Europejskiej, Komisja Europejska, 10 państw ASEAN-u oraz Chiny, Japonia, Mongolia, Indie, Pakistan i Republika Korei Południowej. Dialog państw Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej z Unią Europejską zapoczątkowano w dniach 1 i 2 marca 1996 roku w Bangkoku, gdzie w spotkaniu wzięło udział 25 państw ASEAN i UE, Chiny i Korea Południowa. W tym pierwszym inauguracyjnym obecny był także Przewodniczący Komisji UE.

Tematem przewodnim były kwestie handlowe i inwestycyjne. W roku następnym 18 i 19 września odbyło się spotkanie 25 państw Azji i Europy w Bangkoku potwierdzające utrzymanie konsultacji w sprawach polityki makroekonomicznej. W dniach 2–4 kwietnia 1998 r. obradował w Londynie drugi szczyt europejsko-azjatycki ASEM 2 oraz forum biznesu Unii Europejskiej i Azji. Przywódcy państw UE i 10 państw Azji poruszali problemy kryzysu gospodarczego w rozwijających się gospodarkach azjatyckich. Spotkanie to poprzedził szczyt UE–Chiny z udziałem premiera Chin Zhu Rongji. Kolejny szczyt pod hasłem *Partnership for Prosperity and Stability In the New Millennium* miał miejsce w Seulu w dniach 20–21 października 2000 roku z udziałem szefów państw UE i 10 państw azjatyckich oraz Przewodniczącego Komisji Europejskiej Romano Prodi. Czwarty szczyt odbył się w Kopenhadze w dniach 22–24 września 2002 r. z udziałem 25 państw Azji i UE oraz Przewodniczącego Komisji. Efektem spotkania była wspólna deklaracja o współpracy przeciwko międzynarodowemu terroryzmowi. Piąte dwudniowe spotkanie miało miejsce 7 października 2004 r. w Hanoi i poświęcone było stosunkom bilateralnym w sprawach kultury, ekonomii i rozwoju cywilizacyjnego, zakończone apelem brytyjskiego wicepremiera Johna Prescottta o współdziałanie w ochronie środowiska naturalnego i przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym na świecie³.

² Zob. informacje o ASEM, www.msz.gov.pl.

³ Strona europejskiego projektu dotyczącego Azji: <http://www.asia-europe-network.org/index.php/Asia-Europe-Projekt-bolg.html> (dostęp 15.04.2010); <http://www.asia-europe-network.org/index.php/ASEM/ASEM-5-Hanoi-2004-Summit-Opens-of-Expansion-of-Members-Issues> (dostęp 15.04.2010).

Szósty szczyt odbył się w Helsinkach w dniach 10–11 września 2006 roku. Ze względu na okrągłą 10 rocznicę ASEM było to największe spotkanie przedstawicieli rządów. Problematyka jak sugerował tytuł – 10 Years of ASEM; Global Challenges Joint Responses – dotyczyła problemów światowych i nowych wyzwań na nadchodzące lata. Przedmiotem obrad było wzajemne wspieranie i podejmowanie wspólnych środków zaradczych wobec rozprzestrzeniania się świńskiej grypy, oszczędzania istniejących źródeł energii, zmianom klimatycznym oraz zmianom zachodzącym w gospodarce światowej⁴. W siódmym spotkaniu w Pekinie w dniach 24–25 października 2008 roku rozmawiano na tematy polityczne, ekonomiczne i kulturalne związane z rozwojem państw azjatyckich i poszerzaniem wzajemnego dialogu, rozwoju współpracy pomiędzy Azją a Europą. Ósme kolejne spotkanie zaplanowano na 4–5 października 2010 roku w Brukseli, gdyż Belgia będzie w tym czasie pełniła prezydencję w UE. W planach jest dalsza kontynuacja rozmów na temat rozwoju ekonomicznego, odpowiedzialności społecznej, bezpieczeństwa żywnościowego i zdrowia publicznego. Specjalną uwagę należy zwrócić na Forum Biznesu, które odbędzie się podczas tego szczytu, w którym udział wezmą biznesmeni i politycy europejscy i azjatyccy. Belgia planuje także wielką wystawę dotyczącą tradycji kultury 25 państw europejskich (sic!) i historii wymiany handlowej pomiędzy Europą i Azją w celu promocji działalności ASEM i zaprezentowania jej szerokiej opinii publicznej⁵.

Jedyną zinstytucjonalizowaną formą współpracy w ramach ASEM jest fundacja ASEF (Asia-Europe Foundation) z siedzibą w Singapurze. Według danych polskiego MSZ ASEF realizuje prawie 300 projektów, w których uczestniczy 15 tysięcy Azjatów i Europejczyków.

Główne założenia programowe strategii UE wobec Chin sformułowane w dokumentach unijnych z lat 1995–2001 m.in.: *A long term policy for China-Europe relations (1995)*⁶, *Building a Comprehensive Partnership with China (1998)*; *EU Strategy towards China*; *Implementation of 1998 communication and Future Steps to a More Effectives EU Policy (2001)* zakładały lepszą koordynację wzajemnych stosunków⁷. Unia Europejska wyznaczyła cztery zasadnicze cele Chinom, w których realizacji miała je wspierać. Chiny miały aktywnie uczestniczyć w utrzymaniu bezpieczeństwa światowego i regionalnego, w tym zapobiegać proliferacji broni nuklearnej. Chiny miały dopasowywać swój rozwój do środowiska naturalnego i globalnych zasobów oraz dbać o rozwój nauki, rozwój technologiczny, realizując potrzeby społeczeństwa informacyjnego, czuwać nad zrównoważonym wzrostem demograficznym, eliminować zjawisko ubóstwa, zapobiegać wycinaniu drzew, walczyć z nielegalną imigracją, oraz kontrolować i zapobieganie rozprzestrzenianiu się chorób, AIDS, narkotyków i przestępczości. Trzecim celem było przestrzeganie zasad rynkowych wyznaczonych przez WTO, a ostatnim działanie na rzecz utrzymania stabilności gospodarczej. Chiny

⁴ Oficjalna strona organizacji ASEM <http://www.aseminfoboard.org/Summit/ASEM6/>.

⁵ *ASEM 8 Summit In Brussels 2010*, „New Europe” z 25.05.2009, <http://www.neurope.eu/articles/94652.php> (dostęp: 14.04.2010).

⁶ Zob. szerzej na stronie Komisji Europejskiej http://ec.europa.eu/external_relations/china/docs/com95_279_eu.pdf (dostęp 10.04.2010).

⁷ D. Kondrakiewicz, *Stosunki ChRL z Unią Europejską*, w: *Chiny w stosunkach międzynarodowych*, red. K. Iwańczuk, A. Ziętek, Lublin 2003, s. 180.

miały otworzyć się na firmy europejskie w takim stopniu jak uczyniono to dla USA i Japonii⁸.

W ramach zarysowanych planów doszło do spotkania w Bangkoku w 1996 roku. Pierwszy szczyt Unia Europejska–Chiny z udziałem premiera ChRL Zhu Rongji miał miejsce w ramach konferencji ASEM w Londynie w 1998 roku. W rozmowach wziął udział Tony Blair pełniący obowiązki przewodniczącego Rady Europejskiej oraz Jacques Santer jako przewodniczący Komisji Europejskiej. Rok później 21 grudnia w Pekinie premier Zhu Rongji spotkał się z premierem Paavo Lipponenem, gdy Finlandia sprawowała prezydencję oraz z przewodniczącym Komisji Romano Prodim. Na trzecim spotkaniu w Pekinie i czwartym w Brukseli poruszono wiele kwestii, w tym akcesji Chin do WTO, poruszano problem Tajwanu i praw człowieka. Strona europejska zadeklarowała, że nie poprze niepodległości Tajwanu. Piąty szczyt podczas spotkania ASEM IV w Kopenhadze poruszał kwestie wzajemnej współpracy gospodarczej, uczestnictwa Chin w WTO, nielegalnej imigracji, bezpieczeństwa regionalnego i globalnego.

Tabela 1

Kalendarz spotkań UE–Chiny

1	1998	2 kwiecień	Londyn
2	1999	21 grudzień	Pekin
3	2000	24 październik	Pekin
4	2001	5 wrzesień	Bruksela
5	2002	24 wrzesień	Kopenhaga
6	2003	30 październik	Pekin
7	2004	8 grudzień	Haga
8	2005	5 wrzesień	Pekin
9	2006	9 wrzesień	Helsinki
10	2007	28 listopad	Pekin
11	2009	20 maj	Praga
12	2009	30 listopad	Nanjing/Chiny

Źródło: Na podstawie kalendarza stosunków UE z Chinami od 1975 do 2010 „UE-China Relations; Chronology” na stronie Komisji Europejskiej European Commission – External Relations http://ec.europa.eu/external_relations/china/index_en.htm.

Jeden z ostatnich dokumentów wydany w październiku 2006 roku przez Komisję Europejską dotyczący polityki wobec Chin nosi tytuł „Closer partners, growing responsibilities”. Zawarty jest tu pięć celów strategicznych m.in. wspieranie Chin na drodze budowania społeczeństwa pluralistycznego, propagowanie właściwego rozwoju, poprawa stosunków handlowych i ekonomicznych, wzmocnienie współpracy bilateralnej oraz rozwijanie współpracy na poziomie regionalnym i międzynarodowym.

⁸ Zob. szerzej: *A long term policy for China-Europe relations (1995)*, http://ec.europa.eu/external_relations/china/docs/com95_279_eu.pdf (dostęp 10.04.2010).

Unia stoi na stanowisku, że wzrastającej roli Chin jako globalnego gracza powinna towarzyszyć odpowiedzialność we wszystkich obszarach działalności. Konieczne jest także wspieranie firm europejskich działających w Chinach i lepsza wiedza dotycząca rynku chińskiego. Same Chiny powinny rozumieć i doceniać korzyści z otwartości i dostępu do konkurencyjnego rynku światowego⁹.

Jedną z podstawowych zasad państw Unii Europejskiej jest poszanowanie praw człowieka. Już w latach dziewięćdziesiątych Unia włączyła tę tematykę do negocjacji z państwami trzecimi, ubiegającymi się o członkostwo (tzw. kryteria kopenhaskie z 1993 r.). Wydarzenia na Placu Tian'anmen w 1989 roku były dużą przeszkodą na drodze otwarcia dialogu UE–Chiny. Krytyczna rezolucja Danii i dziewięciu innych państw Członkowskich UE na forum Komisji Praw Człowieka ONZ w 1997 roku była tego dowodem. W ramach Europejskiej Inicjatywy dla Demokracji i Praw Człowieka odbyły się w latach 2001–2003 liczne seminaria, na których, w ramach kontaktów akademickich, prowadzone są projekty kooperacyjne ze stroną chińską na temat kary śmierci, zakazu tortur, prawa do edukacji, tworzenia i ochrony praw człowieka i metod implementacji ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych praw jednostki. Ten polityczny dialog pomiędzy UE a Chinami przynosi pewne rezultaty i tworzy fundamentalne elementy takiego dialogu. Strona chińska coraz częściej orzeka karę śmierci w zawieszaniu, co pozwala ją zweryfikować przez Sąd Najwyższy. Tworzone i wdrażane są przepisy prawa zapobiegające torturom w więzieniach i komisariatach. W wybranych prowincjach prowadzone są eksperymentalne programy demokracji lokalnej. W organizowanych wyborach do władz lokalnych kandydaci KPCh nie zyskują często poparcia, ale fakt ten akceptują władze chińskie. Należy pamiętać, że dalszy postęp możliwy jest jedynie poprzez zwiększenie świadomości chińskich desydentów i uznaniu uniwersalizmu praw człowieka. Te jednak są inaczej rozumiane przez ludzi Zachodu, co nie koresponduje z założeniami polityki chińskiej¹⁰.

Parlament Europejski 10 kwietnia 2008 roku wezwał państwa unii do bojkotu ceremonii otwarcia igrzysk w Pekinie za krwawe stłumienie protestów w Tybecie. Wspólnego stanowiska nie osiągnięto. Do Polski w grudniu 2008 roku przyjechał duchowy przywódca Tybetańczyków. Na terenie Polski z Dalajlamą spotkał się także prezydent Francji Nicolas Sarkozy. Te spotkania miała negatywne konsekwencje dla stosunków Chin z Unią Europejską, i które w konsekwencji odwołały szczyt z Unią Europejską, mający się odbyć w grudniu 2008 roku¹¹.

Dla Chin w relacjach z Unią Europejską najważniejszymi europejskimi partnerami pozostaje tzw. „wielka piątka”, czyli Niemcy, Wielka Brytania, Francja, Hiszpania oraz Włochy. Z Niemcami Chiny nawiązały stosunki w październiku 1972 roku i rozwijały pomyślnie aż do wydarzeń na placu Tienanmen, kiedy to Niemcy wprowadziły sankcje. Po roku 1990 stosunki zaczęły się intensywnie rozwijać, a dwie wizyty kanclerza Schrödera w 1999 roku były tego dowodem. Od roku 2002 Chiny są po USA drugim

⁹ Strona Komisji Europejskiej http://ec.europa.eu/external_relations/china/policy_en.htm (dostęp: 17.04.2010)

¹⁰ M. Meller, *Dialog Unia Europejska-Chiny w dziedzinie poszanowania praw człowieka*, w: *Współczesne Chiny. Kultura, polityka, gospodarka*, red. M. Pietrasiak, Łódź 2005, s. 128–131.

¹¹ *Rocznik strategiczny 2008/2009*, Warszawa 2009, s. 298.

co do wielkości rynkiem eksportowym Niemiec wśród rynków pozaeuropejskich. W 1972 roku niemieckie przedsiębiorstwa eksportowały towary wartości 270 milionów dolarów, a w 2009 36,5 miliardów euro. W inwestycjach bezpośrednich Niemcy są największym europejskim inwestorem w Chinach, pozostając jednak w tyle za Hongkongiem, USA, Koreą Południową i Tajwanem. W roku 2009 zainwestowano 17 miliardów dolarów. Warto też dodać, że około 25 tysięcy studentów chińskich studiuje w Niemczech (stan na 2009 r.)¹².

Na relacje niemiecko-chińskie cieniem kładzie się aktywność wywiadu gospodarczego. Chińscy agenci penetrują najważniejszego swojego partnera handlowego na starym kontynencie, wykorzystując własne służby informacyjne. Według Johanesa Schmalza, szefa Urzędu Ochrony Konstytucji Landu Badenii Wirtembergii, 60% wszystkich podejrzanych przypadków dotyczy Chińskiej Republiki Ludowej¹³. Komputery w kancelarii rządu federalnego i w Ministerstwie Spraw Zagranicznych atakowane są przez cyfrowe armie Trojan, niewidoczne programy szpiegowskie – za którymi według wiceprezydenta ds. ochrony przed szpiegostwem w UOK Hansa Elmara Remberga stoi grupa hakerów chińskiej armii ludowej – przesyłane w formie referatów w Power Point z Korei Południowej. W wyniku tych niewybrednych ataków towarzyszy stronie niemieckiej uczucie rozczarowania i niesmaku. Zarówno kanclerz Gerhard Schröder, jak i jego następczyni Angela Merkel pomimo ogólnoświatowej krytyki władz chińskich za łamanie praw człowieka i „grzechy” ekologiczne zabiegali o przyjazne stosunki z Chinami. Zamiast uczciwych relacji kradzione są laptopy ze stanowisk targowych, dane z kalkulatorów firmowych oraz plany konstrukcyjne, które każda firma ma obowiązek przesłać zanim uzyska dostęp do chińskiego rynku. Działalność chińskich naukowców i studentów w instytutach badawczych nie bazuje na zasadach kooperacji i wymiany, a na kopiowaniu i powielaniu niemieckiej myśli technologicznej. Ich skontrolowanie jest o tyle trudne, że tworzą własne, hermetyczne koła naukowe¹⁴.

Stosunki brytyjsko-chińskie mają dłuższą tradycję. Wielka Brytania uznała Chińską Republikę Ludową już w 1950 roku, ale poważnym problemem była kwestia Hongkongu, aż do roku 1984, kiedy podpisano porozumienie o powrocie Hongkongu pod zwierzchnictwo Chin w 1997 roku. Wielka Brytania jest największym inwestorem spośród państw UE, uczestniczy w 2700 projektach gospodarczych i działa na niwie kulturalnej, naukowo-technicznej i edukacyjnej.

Stosunki z Francją nie należały do najlepszych i uległy poprawie dopiero po podpisaniu zobowiązania, że Francja nie będzie zezwalać na dostawę broni do Tajwanu. Włochy podpisały z Chinami porozumienie o otwarciu nierządowych przedstawicielstw handlowych w 1964 r., a stosunki dyplomatyczne nawiązano w roku 1970. Trzy lata później nawiązała je Hiszpania, która natężyła kontakty polityczne na początku lat dziewięćdziesiątych.

¹² Zob. szerzej: Oficjalna strona niemieckiego Urzędu Spraw Zagranicznych www.auswaertiges-amt.de.

¹³ J. Dahlkamp, M. Rosenbach, *Besoffen vor Glück*, „Der Spiegel” z 27.08.2007, s. 28.

¹⁴ M. Fröhlingdorf, F. Hornig, W. Wagner, *Prinzip Sandkorn*, „Der Spiegel” z 27.08.2007, s. 19–27.

W kręgu zainteresowań UE pozostają światowe potęgi Chiny, Rosja, Indie, Korea Południowa i USA. W ostatnich latach wskutek utrwalania stosunków gospodarczych z Chinami nastąpił gwałtowny wzrost wymiany handlowej, wskutek czego Chiny stały się drugim – co do wielkości – po USA partnerem handlowym UE. Jednak wymiana handlowa w roku 2009 zmniejszyła się z powodu pogorszenia koniunktury gospodarczej i wyniosła 326 mld euro. Przedsiębiorstwa europejskie napotykają na bariery przy wejściu na rynek chiński, które nie są zgodne z regułami WTO. W roku 2009 podpisano wspólny plan w sprawie współdziałania w egzekwowaniu własności intelektualnej przez organy celne. Celem była poprawa kontroli wywozu podrobionych towarów z Chin. Podpisano także umowę o współpracy w ramach zwalczania nielegalnego przywozu prekursorów narkotyków z Chin¹⁵.

Relacje z Polską

Polska jest największym partnerem gospodarczym Chin w Europie Centralnej pod względem obrotów i importu oraz drugim, po Węgrzech, pod względem eksportu do Chin. Według wstępnych ocen wymiana handlowa Polski i Chin wyniosła w 2009 r. 11 mld euro, przy czym eksport osiągnął wartość miliarda euro, a import blisko 10 mld euro. Chińska firma wygrała przetarg na budowę dwóch odcinków autostrady z okolic Łodzi do Warszawy. W polskim eksporcie według danych Ministerstwa Gospodarki RP największy udział mają półprodukty z metali nieszlachetnych (38,9%), maszyny (25,2%) i produkty przemysłu chemicznego (13,0%). W ujęciu towarowym w pierwszej dziesiątce towarów znajdują się miedź, kaprolaktam, obudowy górnicze, izocyjaniany, elementy kierownic samochodów i silników elektrycznych, oktanol, rudy ołowiu, silniki spalinowe, poliamidy, kauczuk i wały napędowe. Udział wyrobów wysokoprzetworzonych w eksporcie w 2009 roku wzrósł z 29 do 32%.

W imporcie do Polski ponad połowę stanowią wyroby przemysłu elektromaszynowego (54,8%). Ważną kategorią są także wyroby włókiennicze (13,1%), oraz wyroby różne (głównie meble i zabawki – 6,5%). Do najważniejszych produktów w imporcie z Chin do Polski w 2009 roku należały komputery, aparaty telefoniczne, części i akcesoria komputerowe i telefoniczne, transformatory, zestawy ubraniowe, maszyny drukarskie, zabawki, walizki i torby oraz bluzy i swetry¹⁶.

Na przeszkodzie do rozwoju eksportu stają pozataryfowe bariery w dostępie do rynku chińskiego. Chiny od 30 lat dążą do rozwoju rodzimych zdolności wytwórczych przy wykorzystaniu zagranicznych technologii, surowców i kapitału. Ponadto w branżach traktowanych priorytetowo jak np. przemysł samochodowy, inwestor zagraniczny nie może posiadać większości kapitału. W sektorze budowlanym trzeba wykazać się długoletnim doświadczeniem na rynku by móc ubiegać się o realizację projektów.

¹⁵ Komisja Europejska (wyd.), *Sprawozdanie ogólne dotyczące działalności Unii Europejskiej 2009, Unia Europejska 2010*, http://www.europa.eu/generalreport/pl/2009/files/rg2009_pl.pdf.

¹⁶ Wydział Promocji Handlu i Inwestycji Ambasady Rzeczypospolitej Polski w Pekinie – http://beijing.trade.gov.pl/wspolpracadwustronna/article/detail,1092_struktura_towarowa_wymiany (dostęp 3.09.2010).

Zakładając firmę handlową z kapitałem zagranicznym należy się liczyć z długotrwałą procedurą zatwierdzającą, czasochłonne są także procedury certyfikacji wyrobów przemysłowych. Istnieją zakazy importu szeregu artykułów rolno-spożywczych. Dobrą ilustracją trudności w wyeksportowaniu towarów do Chin jest porównanie liczby eksporterów z Polski do Chin (ok. 1200 firm) do liczby importerów towarów z tego kraju na nasz rynek (ponad 17 tys. firm). Trzeba jednak obiektywnie przyznać, że Chiny dysponują znacznie szerszą, a przede wszystkim tańszą ofertą towarową w eksporcie.

Spośród różnorodnych pozataryfowych barier w dostępie do rynku chińskiego, do największych przeszkód należą kwoty i licencje, nieprzejrzystość regulacji prawnych, postępowania ochronne i antydumpingowe, reguły standaryzacji, certyfikacji i norm technicznych; wymagania finansowe dla zagranicznych inwestorów, wysokie koszty akwizycji i reklamy oraz bariera językowa i kulturowa.

W ostatnich latach wzrosła liczba wzajemnych wizyt, spotkań i występów zespołów ludowych. 12 prowincji chińskich współpracuje z polskimi miastami. Na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie funkcjonuje od 2004 roku Instytut Konfucjusza, a niedawno otwarto kolejne filie na Uniwersytecie w Poznaniu, Wrocławiu i Politechnice Opolskiej¹⁷.

W zakresie projektów z zakresu ochrony środowiska władze chińskie kładą duży nacisk na wszelkie działania w dziedzinie zwiększenia ochrony środowiska naturalnego. Spodziewana jest znaczna liczba nowych projektów, w przygotowaniach i realizacji których ma szansę zaistnieć strona polska. Szczególny wzrost aktywności firm chińskich odnotowano w zakresie możliwej realizacji projektów infrastrukturalnych w Polsce (autostrady, drogi, stadiony sportowe, budownictwo miejskie). Na wzrost aktywności w tym zakresie wpływa przyznanie Polsce prawa współorganizacji EURO 2012, jak i znaczne dotacje z budżetu UE przewidziane na rozbudowę infrastruktury w najbliższych kilku latach.

Rośnie liczba turystów chińskich odwiedzających Polskę, czemu sprzyja *Memo-randum of Understanding* pomiędzy UE a Chinami, dotyczące przyznania Chinom statusu ADS (*Approved Destination Status*). Wymianie turystycznej sprzyja także przynależność Polski do strefy Schengen.

Przyszłość ma współpraca naukowo-techniczna, a w szczególności badania dotyczące zmian klimatycznych, w tym produkcja energii, biotechnologie oraz zdrowie i produkcja zdrowej żywności. Władze ChRL zachęcać będą wiodące międzynarodowe ośrodki badawcze i uniwersytety do otwierania, wraz z chińskimi partnerami, laboratoriów mających w znaczny sposób zwiększyć krajowe możliwości, w takich dziedzinach jak zaawansowane technologie. Jest to również szansa dla polskich ośrodków naukowych i badawczych na to, aby zaistnieć w dziedzinie naukowo-technicznej na rozwijającym się bardzo dynamicznie rynku. Perspektywicznie mogą powstać projekty w dziedzinie bezpieczeństwa pracy w górnictwie węglowym, w tym wspólne opracowywanie pełnych systemów górniczych przystosowywanych do warunków chińskich oraz projekty z zakresu przemysłu lotniczego. W dalszej kolejności pozytywne per-

¹⁷ Oficjalna strona Ambasady Chińskiej w Polsce – <http://www.chinaembassy.org/pol/zbtxt/t711037.htm> (dostęp 3.09.2020).

spektywy współpracy rysują się w dziedzinach biotechnologii, informatyki oraz technologii związanych z efektywnym wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii¹⁸.

Płaszczyzny współpracy

Stosunki międzynarodowe

Od roku 1994 zaczęto prowadzić wspólne konsultacje na różnych szczeblach instytucjonalnych, w tym konsultacje ministrów spraw zagranicznych, dyrektorów generalnych, szefów departamentów politycznych, ambasadorów UE w Pekinie oraz spotkania przedstawicieli rządu ChRL i Komisji Europejskiej. Dotyczyły one praw człowieka, ochrony własności intelektualnych, ochrony środowiska naturalnego, edukacji, ubezpieczeń społecznych, zatrudnienia, współpracy prawnej, naukowo-technicznej, przemysłowej, transportu, finansów, ceł polityki przemysłowej, lotnictwa cywilnego, informatyki. Od połowy lat 90. ma miejsce intensywne wymiana delegacji partii politycznych o różnych orientacjach, co stanowi zupełnie nowe doświadczenie w warunkach chińskich.

Stosunki gospodarcze

Po rozszerzeniu UE do 25 państw UE stała się pierwszym partnerem handlowym, a Chiny drugim dla UE.

UE jest największym dostawcą technologii i urządzeń do ChRL, w tym projektu nawigacji satelitarnej Galileo. Uruchomiono także największe programy współpracy naukowo-technicznej (UE-China Framework Programme), w takich dziedzinach jak biotechnologia, zdrowie, żywność, nanotechnologia, energia, ochrona środowiska, medycyna (SARS), informatyka, atomistyka (Euroatom-China Research and Development).

Stosunki kulturalne

Kultura chińska stała się orężem promocji i zwiększenia prestiżu tego kraju na arenie międzynarodowej. Otwarto centra kulturalne w Paryżu (2004), Berlinie (2005), a także w Brukseli, Londynie, Rzymie i Madrycie. W Chinach istnieją Instytuty Kultury Niemiec, Francji, Wielkiej Brytanii, Włoch. Dodatkowo UE gwarantowała w 2004 roku 250 stypendiów dla studentów i aspirantów w ramach programu Erasmus Mundus China Window. Po restrykcjach wprowadzonych w USA po 11 września wzrosła liczba studentów zarejestrowanych na uczelniach wyższych UE (połowa w Wielkiej Brytanii).

Stosunki wojskowe

W dziedzinie wojskowej od 1989 roku istnieją raczej relacje narodowe, a nie unijne, głównie z Francją, Wielką Brytanią. Są to np. wspólne ograniczone manewry morskie

---

¹⁸ Oficjalna strona Ministerstwa Gospodarki – www.mg.gov.pl/wspolpraca_z_zagranica/Wspolpraca-gospodarcza-Polski-z-krajami-wschodnimi-i-pozaeuropejskimi/Chiny.htm (dostęp: 5.09.2010).

w dziedzinie poszukiwań i ratownictwa morskiego. Brytyjczycy uczestniczą w programach szkoleniowych personelu wojskowego ChAL-W, zaangażowanego w misjach pokojowych. Oficerowie chińscy są słuchaczami wyższych uczelni wojskowych w RFN, Francji, Wielkiej Brytanii. Głównym dostawcą sprzętu wojskowego nie objętego embargiem są Francja, Włochy i Wielka Brytania, ale w 95% Chiny importują broń i wyposażenie z Rosji¹⁹. Ponieważ państwa europejskie są prawie nieobecne w Azji, problemy militarne nie wpływają na wzajemne stosunki. Jediną wrażliwą kwestią pozostaje sprzedaż uzbrojenia dla Tajwanu, w szczególności gdy chodzi o broń najnowszej generacji. Strategię militarną wypracowały Chiny w latach 80. znaną jako „odpowiednia siła narodowa” obowiązującą także w XXI wieku. Zasadniczymi jej elementami są jedność narodowa, stabilizacja, niezależność. Stąd nieprzejednane stanowisko wobec Tajwanu, zbuntowanej prowincji Chin, modernizacja struktury ekonomicznej, a chińska armia podporządkowana jednej partii ma być strażnikiem tego programu²⁰.

Podsumowanie

Istotnym problemem w relacjach między UE a Chinami są prawa człowieka. Chiny głosowały przeciwko powołaniu stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego, orzekającego w sprawach poważnych naruszeń prawa humanitarne. Bombardowanie Jugosławii przez NATO w 1999 r. dostarczyło stronie chińskiej dodatkowych argumentów. Nerozwiązanymi problemami pozostają kwestie Tybetu, Sekty Falun Gong, Kościoła katolickiego, uchodźców i nielegalnego przetrzutu ludzi na zachód oraz przestępczość zorganizowana.

Również obecność Chin w WTO jest raczej symboliczna, zdaniem komisarza UE ds. handlu Petera Mendelona Republika Chińska pozostaje ciągle na obrzeżach organizacji, partycypując w korzyściach, a nie w obowiązkach²¹. Kradzież potencjału intelektualnego krajów Unii Europejskiej, w szczególności niemieckiego know-how nie przystoi na otwartym rynku wymiany handlowej, gdzie wiedza i dorobek technologiczny osiągnany przez pokolenia, jest najcenniejszym towarem.

Stosunki Chin z UE do „jesieni ludów” w 1989 roku kształtowane były przez bipolarny układ sił USA–ZSRR. UE, w przeciwieństwie do USA nie ma żadnych strategicznych celów w Azji i wraz z Chinami reprezentują zbliżone stanowiska wobec polityki zagranicznej Ameryki. Zarówno Chiny, jak i UE nie są zainteresowane konfrontacją z USA i starają się rozwijać własne, niezależne stosunki. Samo porozumienie mentalne jest łatwiejsze niż z USA, gdyż państwa europejskie mają bogatą spuściznę ruchów lewicowych i nie są tak antykomunistyczne jak Amerykanie.

¹⁹ Zob. szerzej, *Stosunki międzynarodowe Chin*, „Azja–Pacyfik. Rocznik” 2006, t. 9, Toruń 2006, s. 119–121.

²⁰ D. Zbytek, *Azjatycka szachownica*, Warszawa 2008, s. 138.

²¹ M. Fröhlingsdorf, F. Hornig, W. Wagner, op. cit., s. 20.